

معاونت برنامه ریزی و توسعه
اداره کل برنامه ریزی و تحول سازمانی

عنوان تحقیق:

منابع و روش های تأمین مالی دانشگاهها در ایران

تهیه کننده: بهراد رضوی الهاشم

پهمن ماه ۱۳۹۶

چکیده

تحقیق حاضر با هدف بررسی وضعیت منابع و روش های تامین مالی دانشگاهها در ایران صورت گرفته است. براساس آمار وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۵): ۷۲ درصد منابع مالی دانشگاهها از بودجه دولت تامین شده است. میزان پرداخت شهریه های آموزشی (۲۲ درصد)، و میزان فروش خدمات آموزشی پژوهشی، کمک های خیرین و موقوفات جمعا به میزان (۶ درصد) بوده است.

با وابستگی دانشگاهها به دولت، وضعیت تامین منابع در مراحل و دوره های مختلف تحت تاثیر قرار گرفته است. پیش از برنامه چهارم توسعه، تخصیص منابع عمدتا بر مبنای چانه زنی وزارت علوم و دانشگاهها بوده است. در طول برنامه چهارم و پنجم توسعه، ضمن تلاش برای کاهش وابستگی ها، بر لزوم ادامه کمک های دولت بر مبنای هزینه سرانه هنجاری تاکید گردید. به این ترتیب تخصیص منابع به دانشگاهها بر مبنای تعداد دانشجو، هیئت علمی، کارمندان و... مبنای عمل قرار گرفت. بنابراین کمیت گرایی و افزایش امکان دریافت منابع بیشتر، رشد بی رویه جمعیت دانشجویی، ایجاد و توسعه رشته های تحصیلی و جذب گسترده هیات علمی را بدنبال داشت. مطابق برنامه ششم توسعه تاکید بر کیفیت آموزش در دستور کار وزارت علوم و دانشگاهها قرار گرفته است. در این برنامه ضمن تاکید بر تطبیق رشته های دانشگاهی با نیازهای بازارکار و اشتغال، بر استقلال دانشگاهها در تامین مالی و افزایش سهم درآمدی از پژوهش های علمی مرتبط با صنعت در سطح ملی و بین المللی تاکید شده است. اما در حال حاضر، افزایش سهم آموزش و بویژه پژوهش در تامین منابع مالی دانشگاهها، درگیر چالش های متعددی است. عدم تطابق دروس آموزشی با نیازهای روز صنعت و عدم ارتباط مناسب میان دانشگاه و صنعت از جمله مشکلات موجود در این زمینه است. لازم است مدیران ستادی دانشگاه، بر روش های بهینه و عملکردی ارتباط صنعت و دانشگاه تاکید نموده و در ایجاد و توسعه رشته های دانشگاهی نیازهای بازار کار را در اولویت قرار دهند. بعلاوه ضمن بازنگری در برنامه های پژوهشی، با اتخاذ روش مساله محوری، زمینه ارتباط پویا با صنعت را فراهم آورند و با محدود کردن رشته های فاقد جذابیت و تقاضای جامعه به افزایش کیفیت دانشگاه همت گمارند.

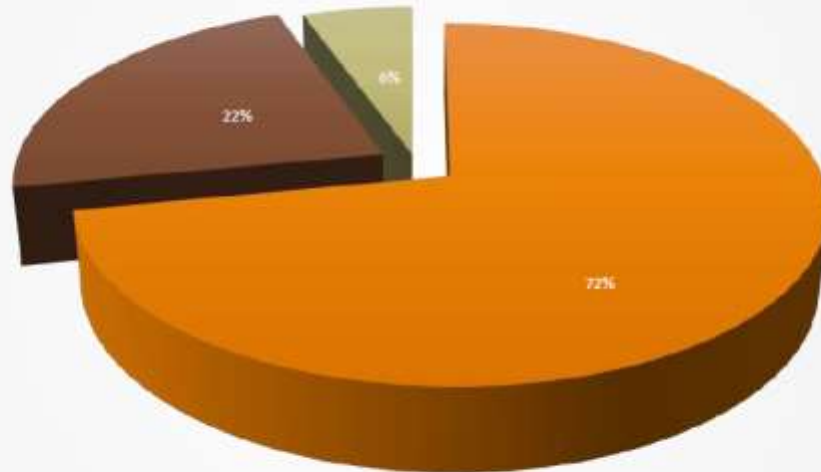
با توجه به اعتبار دانشگاه تهران در سطح ملی و بین المللی، و اتخاذ برنامه های راهبردی به منظور تقویت نوآوری و افزایش مسئولیت پذیری اجتماعی، مدیریت دانشگاه می تواند با تقویت بنیاد حامیان و توسعه فرهنگ وقف دارایی های خاص، اوراق وقف به منظور جذب تقدینگی مازاد خیرین، اوراق بهادار به پشتوانه وام های دانشجویی از مشارکت جمعی خیرین و علاقمندان به فرهنگ و دانش بهره برده و منابع مالی دانشگاه را در جهت استقلال و کاهش وابستگی به دولت افزایش دهد.

کلید واژه ها: منابع مالی، بودجه دولت، کیفیت آموزشی، پژوهش مساله محور، هزینه سرانه، برنامه راهبردی، مشارکت جمعی.

1 عمده‌ترین منابع تامین مالی دانشگاه

2 تقسیم‌بندی روش‌های تامین منابع مالی دانشگاه در ایران

منبع: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (۱۳۹۵)

موقوفات و فروش خدمات آموزشی و پژوهشی - شهریه - بودجه دولت

3 تامین منابع مالی از بودجه دولتی

4 تامین منابع مالی از طریق اخذ شهریه

• از جمله منابع اصلی تامین هزینه‌های آموزشی

مشکلات روش تامین مالی از طریق اخذ شهریه

کاهش نسبت استاد به دانشجو و کاهش کیفیت دانشگاه

جذب دانشجو با توانایی علمی کمتر اما تمکن مالی بیشتر

، نخبگان و فارغ‌التحصیلان تقویت فرهنگ راحت‌طلبی در دانشجویان

5 تامین منابع مالی خیرانه

- جایگاه با اهمیت آموزش در اعتلای کشور و همچنین اعتقادات دینی و باورهای عمومی به مسئله وقف
- کاهش وابستگی دانشگاه به دولت‌ها
- اشاره به ضرورت استفاده از ظرفیت وقف در آموزش عالی در برنامه ششم توسعه (ماده ۶۵)

مشکلات روش تامین مالی خیرانه

موانع موجود در راه مشارکت جمعی در امر وقف

استفاده نامناسب از موقوفات

عدم آگاهی خیرین

6 تامین منابع مالی با استفاده از فروش خدمات آموزشی و پژوهشی

- همکاری و هماهنگی بیشتر بین دو مقوله علم (موسسات آموزش عالی) و صنعت
- شامل تحقیقات علمی کاربردی، تامین و تربیت نیروی انسانی ماهر و برنامه‌ریزی اجرای دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی کوتاه‌مدت و بلندمدت

مشکلات تامین منابع مالی با استفاده از فروش خدمات آموزشی و پژوهشی

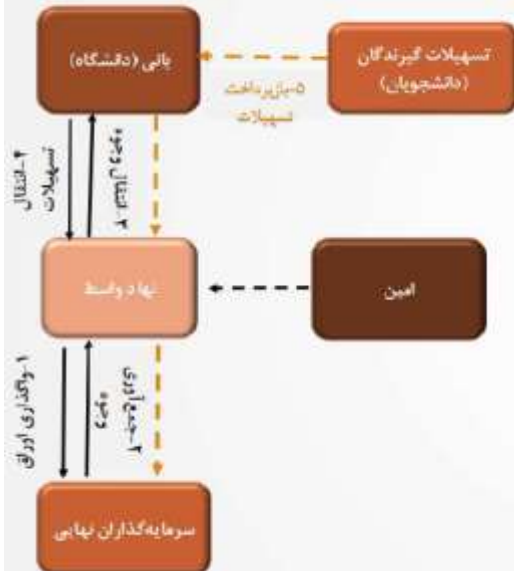
عدم تطابق دروس آموزشی با نیازهای روز صنایع

عدم ارتباط مناسب میان دانشگاه و صنعت

7 اوراق بهاداری سازی

اوراق بهادار سازی فرآیندی است که طی آن از طریق یک واسطه مالی دارایی‌های مالی تجمیع شده و جریان‌های نقدی ناشی از آن دارایی‌ها مجدداً دسته بندی می‌گردد و اوراق بهادار به پشتوانه جریان‌های نقدی دسته بندی شده منتشر می‌شود.

8 روش‌ها و منابع نوین تامین مالی آموزش عالی - اوراق بهادار به پشتوانه وام‌های دانشجویی

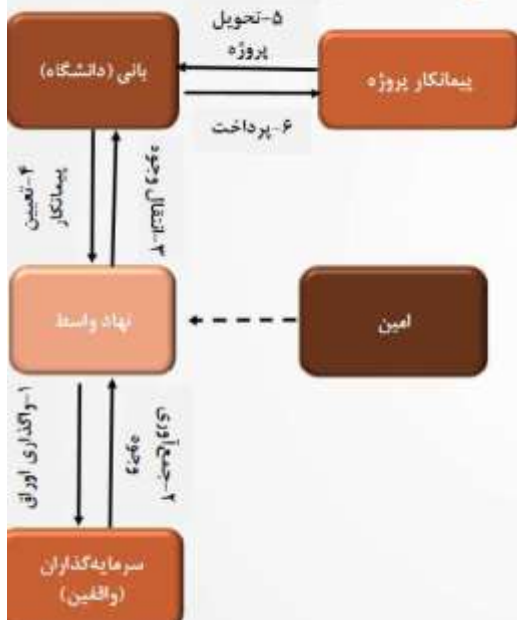

• اوراق بهادار سازی وام‌های دانشجویی از طریق تنزیل تسهیلات با استفاده از عقد اسلامی بیع دین و سپس انتقال این تسهیلات به خریداران اوراق، امکان دسترسی به نقدینگی قابل توجه و سریع را برای دانشگاه فراهم می‌کند.

مزایای انتشار اوراق بهادار به پشتوانه وام دانشجویی

- ✓ افزایش نقدینگی
- ✓ بهبود مدیریت ریسک
- ✓ افزایش در تنوع منابع تامین مالی
- ✓ وام‌های دانشجویی که ماهیت غیر نقد داشته و نقدشوندگی پایینی دارند از این طریق با وجوه نقد جایگزین می‌شوند.

9 روش‌ها و منابع نوین تامین مالی آموزش عالی - اوراق وقف

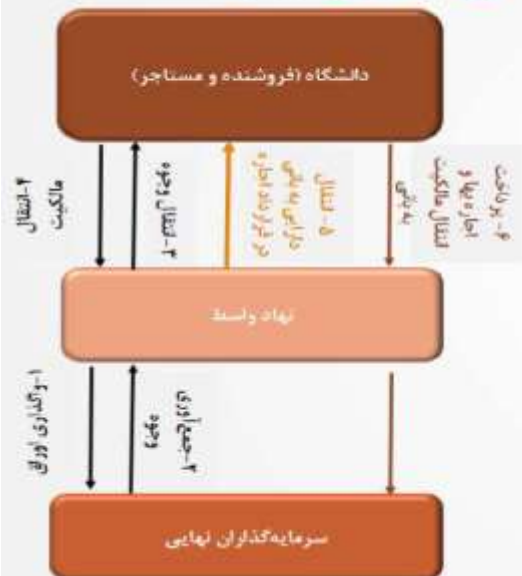

- دارندگان اوراق وقف افرادی هستند که به هر دلیلی تمایل به وقف نمودن دارایی خاص با مبلغ اندک دارند.
- به این وسیله امکان مشارکت تمامی افراد جامعه در این سنت حسنه به وجود می‌آید.

مزایای انتشار اوراق وقف

- ✓ ابزار مالی غیرانتفاعی
- ✓ امکان جمع آوری وجوه خرد خیرین
- ✓ جذب نقدینگی مازاد خیرین

10 روش‌ها و منابع نوین تامین مالی آموزش عالی - اوراق اجاره

- در صورت اجاره حق استفاده از منافع دارایی یا مجموعه‌ای از دارایی‌ها در برابر اجاره‌بها از مالک به شخص دیگری منتقل می‌شود.
- دارایی‌های دانشگاه کاملا شرایط لازم برای اینکه مبنای انتشار اوراق اجاره قرار بگیرند را دارند.

❖ مزایای انتشار اوراق اجاره

- ✓ امکان تامین مالی با استفاده از دارایی‌های ثابت دانشگاه از طریق انتشار اوراق اجاره
- ✓ سرمایه‌گذاری وجوه دریافتی در فعالیتهای پر بازده

11 نتیجه گیری

مزایای روش‌های نوین تامین مالی دانشگاه

- استفاده از ظرفیت‌های موجود در جامعه و به‌کارگیری منابع راکد مالی
- از آنجایی که دو روش اول هزینه مالی دارند لازم است تا وجوه دریافتی از این روش‌های تامین مالی در پروژه‌های دانش بنیان یا شرکت‌های نوپای پربازده سرمایه‌گذاری شوند و اوراق وقف نیز به این دلیل که تامین مالی رایگان محسوب می‌شود، در مصارف غیرانتفاعی دانشگاه کاربرد دارد.
- در روش‌های تامین مالی پیشنهادی، دانشگاه نظارت کامل بر مصارف وجوه تامین مالی شده دارد و می‌تواند استقلال خود را حفظ کند و نیاز به مصرف وجوه مطابق ردیف بودجه‌ای مشخص نمی‌باشد.
- امکان جذب سرمایه‌گذاری‌های خرد و مشارکت خیرین با وجوه اندک را جهت تامین مالی دانشگاه فراهم می‌کند.
- دانشگاه‌ها به کمک استفاده از این ابزارها می‌توانند با توجه به محدودیت منابع و با اتکا به دارایی‌های ثابت و وام‌های پرداختی به انتشار اوراق بهادار اقدام کرده و از راه بازار سرمایه تامین مالی کنند.

با تشکر فراوان از توجه شما